Qabul qilindi: 15-noyabr 2026-yil • Ma’qullandi: 17-noyabr 2026-yil • Nashr qilindi: 19-noyabr 2026-yil

XALQ PEDAGOGIKASIDA TARBIYA MASALALARI. TARBIYA JARAYONIDA TARBIYACHI SHAXSI

Yuldasheva Sojida Zoyirovna

Mirzo Ulug‘bek nomidagi O‘zbekiston Milliy universiteti “Psixologiya” kafedrasi assisenti

Xolmurodova Gulsevar

Erkinboyeva Farangiz

Psixologiya fakulteti Psixologiya yo‘nalishi 3-bosqich talabalari

Annotatsiya: Mazkur maqolada xalq pedagogikasida tarbiya masalalari, uning mazmuni, vositalari va asosiy tamoyillari hamda tarbiya jarayonida tarbiyachi shaxsining o‘rni ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilingan. Maqolada o‘zbek xalqining ko‘p asrlik tarbiyaviy tajribasi, xalq og‘zaki ijodi (maqollar, allalar, ertaklar, topishmoqlar), urf-odat va qadriyatlari yosh avlod shaxsini shakllantirishning samarali vositasi sifatida ko‘rib chiqilgan. Shuningdek, Sharq mutafakkirlarining tarbiyachi shaxsiga qo‘ygan talablari, zamonaviy pedagogik-psixologik yondashuvlar asosida tarbiyachining kasbiy va shaxsiy sifatlari, uning o‘quvchi shaxsiga ta’siri yoritilgan. Tadqiqot natijasida xalq pedagogikasi tajribasini zamonaviy tarbiya jarayoniga uyg‘unlashtirish va tarbiyachining shaxsiy namunasi tarbiya samaradorligini belgilovchi asosiy omil ekanligi asoslab berilgan.

Kalit so‘zlar: xalq pedagogikasi, tarbiya, tarbiyachi shaxsi, milliy qadriyatlar, ma’naviyat, pedagogik mahorat, shaxsiy namuna, oila, mahalla, ta’lim-tarbiya.

KIRISH

Har bir xalqning kelajagi uning yosh avlodi qanday tarbiya topishiga bog‘liq. Shu bois jamiyat taraqqiyotining barcha bosqichlarida tarbiya masalasi davlat va jamiyat e’tiboridagi dolzarb vazifa bo‘lib kelgan. Bugungi kunda O‘zbekistonda amalga oshirilayotgan keng ko‘lamli islohotlarning markazida ham barkamol, ma’naviy yetuk, mustaqil fikrlovchi shaxsni tarbiyalash masalasi turibdi. «Yangi O‘zbekiston strategiyasi»da yoshlarni

vatanparvarlik, milliy va umuminsoniy qadriyatlar ruhida tarbiyalash, ularning intellektual va axloqiy salohiyatini oshirish ustuvor vazifa sifatida belgilab qo‘yilgan. Tarbiya – insoniyat tarixi bilan teng yoshdagi hodisa. Pedagogika fani shakllanmasdan ancha oldin xalq o‘z farzandlarini tarbiyalash borasida katta tajriba to‘plagan. Bu tajriba avloddan avlodga og‘zaki tarzda, urf-odatlar, an’analar, marosimlar, maqollar, ertaklar va dostonlar orqali yetkazilib kelgan. Ana shu tajribalar yig‘indisi xalq pedagogikasi deb ataladi. Xalq pedagogikasi – xalqning tarbiya haqidagi amaliy bilimlari, qarashlari, tarbiya usul va vositalarining majmuidir. Xalq pedagogikasida tarbiya masalasi alohida o‘rin tutadi. Chunki xalq ta’limni ham, tarbiyani ham bir-biridan ajratmagan holda, hayotning o‘zi bilan bog‘lab olib borgan. «Avval odob, keyin ilm» degan o‘zbek xalqining hikmatli qarashi tarbiyaning ustuvorligini ifodalaydi. Shu bilan birga, xalq pedagogikasida tarbiyachi shaxsiga – ota-ona, ustoz, mahalla oqsoqoli, keksalarga alohida hurmat va yuksak talablar qo‘yilgan. Zamonaviy sharoitda axborot almashinuvining tezlashishi, global axborot makonining yosh avlod ongiga ta’siri kuchayib borayotgan bir davrda milliy tarbiya an’analariga tayanish, ularni ilmiy asosda o‘rganish va amaliyotga tatbiq etish alohida ahamiyat kasb etadi. Aynan shu jihatdan tarbiyachi shaxsi masalasi dolzarb: chunki tarbiya jarayonining samaradorligi ko‘p jihatdan tarbiyachining ma’naviy qiyofasi, kasbiy mahorati va shaxsiy namunasiga bog‘liq.

Tadqiqotning maqsadi – xalq pedagogikasida tarbiya masalalarining mazmun-mohiyatini ochib berish va tarbiya jarayonida tarbiyachi shaxsining o‘rni hamda unga qo‘yiladigan talablarni nazariy jihatdan asoslashdan iborat. Tadqiqotning vazifalari: xalq pedagogikasi tushunchasi va uning tarbiya jarayonidagi o‘rnini aniqlash; xalq pedagogikasida tarbiya vositalari va tamoyillarini tahlil qilish; Sharq mutafakkirlari va pedagoglarining tarbiyachi shaxsi haqidagi qarashlarini o‘rganish; tarbiyachi shaxsining psixologik-pedagogik xususiyatlari va uning tarbiya samaradorligiga ta’sirini yoritish; xalq pedagogikasi tajribasini zamonaviy tarbiya jarayonida qo‘llash yo‘llarini ko‘rsatish. Tadqiqot usullari: ilmiy adabiyotlarni nazariy tahlil qilish, qiyosiy-tarixiy tahlil, umumlashtirish va sintez usullaridan foydalanildi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Xalq pedagogikasi va tarbiyachi shaxsi masalalari qadimdan mutafakkirlar, adiblar va pedagoglar tomonidan o‘rganilgan. Mavzuga oid adabiyotlarni shartli ravishda to‘rt guruhga bo‘lib tahlil qilish mumkin. Birinchi guruh – Sharq mutafakkirlarining asarlari. Mahmud Qoshg‘ariyning «Devonu lug‘otit turk» asarida xalq maqollari, matallari va hikmatli so‘zlari keltirilgan bo‘lib, ularda halollik, mehnatsevarlik, kattalarni hurmat qilish kabi tarbiyaviy g‘oyalar o‘z ifodasini topgan. Yusuf Xos Hojibning «Qutadg‘u bilig» asarida baxtga erishish yo‘li ilm, odob, adolat va qanoat bilan bog‘lanadi, kishining xulq-atvori va so‘zi uning asosiy mezoni sifatida talqin qilinadi. Abu Nasr Forobiy «Fozil odamlar shahri» asarida tarbiya va ta’limni jamiyat saodatiga erishishning asosiy sharti deb hisoblab, insonni tarbiyalovchi shaxs ham eng yuksak axloqiy fazilatlarga ega bo‘lishi kerakligini ta’kidlaydi. Kaykovusning «Qobusnoma» asarida farzand tarbiyasi, ota-ona va ustoz burchlari, hunar o‘rgatish masalalari amaliy maslahatlar shaklida bayon etilgan. Alisher Navoiy asarlarida, xususan «Mahbub ul-qulub» va «Hayrat ul-abror»da, ustoz va shogird munosabatlari, ustozning ma’naviy mas’uliyati, odob-axloq masalalari chuqur falsafiy mazmunda yoritilgan. Ikkinchi guruh – jadid ma’rifatparvarlarining asarlari. Abdulla Avloniyning «Turkiy Guliston yohud axloq» asarida tarbiya «yo bir millatning najot yoki halokat, yo saodat yoki falokat, yo hayot yoki mamot, yo sharaf yoki zillat masalasidir» degan qarash ilgari surilgan. Avloniy tarbiyani jismoniy, fikriy, axloqiy turlarga ajratib, o‘qituvchining shaxsiy namunasi, uning bola qalbiga yo‘l topa olishi muhimligini ta’kidlagan. Mahmudxo‘ja Behbudiy, Abdurauf Fitrat, Munavvar qori Abdurashidxonov kabi ma’rifatparvarlar ham milliy tarbiyani zamonaviy ilm bilan uyg‘unlashtirish, o‘qituvchi kasbining nufuzini oshirish g‘oyasini ilgari surganlar. Uchinchi guruh – xalq pedagogikasiga bag‘ishlangan zamonaviy tadqiqotlar. O‘zbek pedagoglari K. Hoshimov va S. Ochil tomonidan tayyorlangan «O‘zbek pedagogikasi antologiyasi» to‘plamida xalqimizning pedagogik qarashlari tarixiy ketma-ketlikda jamlangan. R. Mavlonova, N. Vohidova, N. Rahmonqulovalarning «Pedagogika» darsligida xalq pedagogikasi tarbiya nazariyasining manbai sifatida tavsiflanadi, tarbiya tamoyillari va vositalari ilmiy asosda bayon etiladi. I. Karimovning «Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch» asarida ma’naviy

tarbiyaning jamiyat taraqqiyotidagi o‘rni, milliy qadriyatlarni asrab avaylash va yoshlar tarbiyasi masalalari chuqur tahlil qilingan. To‘rtinchi guruh – jahon pedagogikasi va psixologiyasi namoyandalarining ishlari. A. S. Makarenkoning «Pedagogik doston» asarida jamoa orqali tarbiyalash, tarbiyachining shaxsiy namunasi va talabchanlik bilan hurmatning uyg‘unligi asoslab berilgan. V. A. Suxomlinskiyning «Yuragimni bolalarga bag‘ishlayman» asarida tarbiyachining bolaga mehr, ishonch va insonparvarlik bilan munosabati tarbiya muvaffaqiyatining asosi deb ko‘rsatilgan. K. D. Ushinskiy esa tarbiya sohasida tarbiyachi shaxsining ta’siri hech bir darslik, hech bir jazo yoki rag‘batlantirish bilan almashtirib bo‘lmaydigan kuch ekanini ta’kidlagan. L. S. Vigotskiyning ijtimoiy-madaniy nazariyasida esa bola rivojlanishida kattalar bilan hamkorlik va ijtimoiy muhitning hal qiluvchi roli ko‘rsatiladi. Adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, mavzu bo‘yicha ko‘plab tadqiqotlar mavjud bo‘lsa-da, ularning aksariyatida xalq pedagogikasi va tarbiyachi shaxsi masalalari alohida-alohida o‘rganilgan. Xalq pedagogikasidagi tarbiyachi (ota-ona, ustoz, oqsoqol) obrazini zamonaviy psixologik-pedagogik yondashuvlar bilan uyg‘unlikda tahlil qilish esa hozirgacha yetarlicha yoritilmagan. Mazkur maqola ana shu bo‘shliqni to‘ldirishga xizmat qiladi.

ASOSIY QISM

Xalq pedagogikasining mohiyati va tarbiyadagi o‘rni

Xalq pedagogikasi – xalq ommasi tomonidan asrlar davomida yaratilgan, sinovdan o‘tgan, avloddan avlodga o‘tib kelayotgan tarbiyaviy bilimlar, qarashlar va tajribalar tizimidir. U ilmiy pedagogikaning ildizi va manbai hisoblanadi. Xalq pedagogikasi o‘z tabiatiga ko‘ra amaliy xususiyatga ega: u tarbiyani hayotdan, mehnatdan, oila va mahalla muhitidan ajratmagan holda amalga oshiradi. Xalq pedagogikasining asosiy xususiyatlari quyidagilardan iborat: ommaviylik – tarbiya bilan butun xalq, har bir oila va mahalla shug‘ullangan; hayotiylik – tarbiya kundalik turmush, mehnat va marosimlar jarayonida amalga oshgan; og‘zakilik – tarbiyaviy g‘oyalar maqol, alla, ertak, doston, qo‘shiq kabi og‘zaki ijod namunalari orqali yetkazilgan; an’anaviylik – urf-odat va qadriyatlar avloddan avlodga o‘tib, saqlanib kelgan; insonparvarlik – tarbiyaning bosh maqsadi odobli, mehnatsevar, halol inson shakllantirish bo‘lgan. Xalq pedagogikasi tarbiyaning barcha

yo‘nalishlarini – axloqiy, mehnat, aqliy, jismoniy, estetik va vatanparvarlik tarbiyasini o‘z ichiga oladi. Masalan, axloqiy tarbiya «Yaxshi so‘z jon ozig‘i», «Odobli bola – el ko‘zi» kabi maqollarda, mehnat tarbiyasi «Mehnat qilsang, rohat ko‘rasan», «Ish – inson ko‘rki» maqollarida, vatanparvarlik tarbiyasi «Vatan – ona, ona Vatan» degan qarashlarda mujassamlashgan.

Xalq pedagogikasida tarbiya vositalari

Xalq o‘z farzandlarini tarbiyalashda juda boy va rang-barang vositalardan foydalangan. Ular orasida quyidagilar alohida ahamiyatga ega.

Alla. Bolaning dastlabki tarbiyasi onaning allasi bilan boshlanadi. Alla orqali chaqaloq ona tilining ohangini, mehr-shafqat tuyg‘usini, xavfsizlik hissini his qiladi. Psixologik nuqtai nazardan alla bola va ona o‘rtasidagi emotsional bog‘lanishni mustahkamlaydi, bolaning ruhiy xotirjamligini ta’minlaydi. Ona allasida bolaning kelajagi haqidagi orzu-umidlar, uni halol, mard, el-yurt xizmatkori sifatida ko‘rish istagi ifodalanadi.

Maqol va matallar. Maqollar xalq donishmandligining ixcham ifodasi bo‘lib, ular tarbiyaviy g‘oyani lo‘nda, esda qolarli shaklda yetkazadi. «Yetti o‘lchab, bir kes», «Ona yurt – oltin beshik», «Ko‘p yashagan emas, ko‘p ko‘rgan biladi» kabi maqollar bolada fikr yuritish, mas’uliyat, vatanga muhabbat sifatlarini shakllantiradi.

Ertak, doston va rivoyatlar. Ertaklarda yaxshilik va yomonlik kurashi, mardlik, sadoqat, adolat g‘oyalari obrazli tarzda aks etadi. Bola ertak qahramonlari bilan o‘zini bog‘lab, ijobiy xulq namunalarini ongsiz tarzda o‘zlashtiradi. «Alpomish», «Go‘ro‘g‘li» kabi dostonlar esa vatanparvarlik, jasorat va do‘stlik tuyg‘ularini tarbiyalaydi.

Topishmoq va o‘yinlar. Topishmoqlar bolaning mantiqiy tafakkurini, kuzatuvchanligini rivojlantiradi. Xalq o‘yinlari («oq terakmi, ko‘k terak», «chillak», «cho‘lpon», «oq suyak» va boshqalar) esa jismoniy chiniqish bilan birga jamoada ishlash, adolat va o‘zaro hurmat ko‘nikmalarini shakllantiradi.

Urf-odat, an’ana va marosimlar. Beshik to‘yi, sunnat to‘yi, hashar, Navro‘z, ro‘za va hayit kabi an’analar yosh avlodda jamoaviylik, o‘zaro yordam, mehr-oqibat tuyg‘ularini mustahkamlagan. Ayniqsa, hashar an’anasi mehnat tarbiyasi va ijtimoiy hamjihatlikning yorqin namunasidir.

Mehnat. Xalq pedagogikasida bola ilk yoshdan oila xo‘jaligidagi mehnatga jalb etilgan, ota kasbini o‘rgatish – tarbiyaning muhim bo‘lagi hisoblangan. «Hunarli – kam bo‘lmas» tamoyili shu asosda shakllangan.

Xalq pedagogikasida tarbiyaning asosiy tamoyillari

Xalq tajribasida shakllangan tarbiya tamoyillarini quyidagicha umumlashtirish mumkin:

Tarbiyaning hayot bilan bog‘liqligi. Bola nimani o‘rgansa, uni kundalik turmushda sinab ko‘rgan.

Shaxsiy namuna tamoyili. «Ota ko‘rgan o‘q yonar, ona ko‘rgan to‘n bichar» maqolida katta avlodning xatti-harakati bolalar uchun andoza ekanligi ifodalanadi.

Ijobiy tarbiya tamoyili. Xalq bolani koyish yoki jazolashdan ko‘ra, yaxshi so‘z, duo va rag‘bat bilan tarbiyalashga e’tibor bergan.

Yosh va individual xususiyatlarni hisobga olish. «Bolaga yetti yoshgacha podshohdek, o‘n yetti yoshgacha qulday, undan keyin do‘stday munosabatda bo‘l» degan qarash bolaning yoshiga qarab tarbiya usulini o‘zgartirishni nazarda tutadi.

Jamoa tarbiyasi tamoyili. Bola faqat oila a’zosi emas, mahalla va butun xalqning farzandi hisoblangan; mahalla tarbiyaning muhim institutiga aylangan.

Mehr va talabchanlikning uyg‘unligi. Tarbiyada ham mehribonlik, ham qat’iylik va tartib talab qilingan.

Tarbiya jarayonida tarbiyachi shaxsi

Tarbiya jarayoni uch asosiy komponentdan iborat: tarbiyachi, tarbiyalanuvchi va ular o‘rtasidagi o‘zaro munosabat. Ularning ichida tarbiyachi shaxsi jarayonning yetakchi bo‘g‘ini hisoblanadi. Tarbiyachi deganda nafaqat maktab o‘qituvchisi yoki tarbiyachi pedagog, balki ota-ona, murabbiy, mahalla faoli, keksa avlod vakillari ham tushuniladi. Xalq pedagogikasida tarbiyachi obrazi alohida hurmat bilan tasvirlanadi. «Ustoz – otangdek ulug‘» degan xalq qarashi bunga misoldir. Bu hurmat bejiz emas: tarbiyachi bola ongiga ilm bilan birga axloqiy qadriyatlarni ham singdiradi. Sharq pedagogikasida «ustoz – shogird» munosabati ma’naviy ota-bola munosabati darajasida baholangan.

Adabiyotlar tahlilida ko‘rib o‘tilganidek, Sharq mutafakkirlari tarbiyachiga yuksak

talablar qo‘yganlar. Forobiy tarbiyachining ilmli, aqlli, adolatli, so‘zida va ishida to‘g‘ri bo‘lishi kerakligini ta’kidlagan. Kaykovus ustozni tanlashda uning fazilatlariga e’tibor berishni tavsiya qilgan. Avloniy esa o‘qituvchining o‘zi odobli bo‘lmasa, shogirdiga odob o‘rgata olmasligini alohida ta’kidlagan. Shunday qilib, xalq pedagogikasi va mutafakkirlar merosida tarbiyachining ilmi, odobi va shaxsiy namunasi uzviy birlikda qaralgan.

Tarbiyachi shaxsining asosiy sifatlari. Xalq pedagogikasi va zamonaviy pedagogik psixologiya ma’lumotlariga tayangan holda tarbiyachi shaxsiga quyidagi sifatlar xos bo‘lishi lozim: axloqiy fazilatlar – halollik, adolatlilik, rostgo‘ylik, mas’uliyat, vijdonlilik; insonparvarlik va mehribonlik – bolaga hurmat, ishonch va sabr bilan munosabatda bo‘lish; kasbiy bilim va pedagogik mahorat – tarbiya nazariyasi, bola psixologiyasi, zamonaviy usullarni bilish; kommunikativ madaniyat – bola bilan til topisha olish, tinglay bilish, o‘z fikrini ta’sirchan bayon qilish; emotsional barqarorlik – o‘z his-tuyg‘ularini boshqara olish, tarbiyalanuvchiga nisbatan sabr-toqatli bo‘lish; shaxsiy namuna – so‘z va amalning birligi, o‘zi targ‘ib qilgan qadriyatlarga amalda rioya qilish; milliy va umuminsoniy qadriyatlarga sadoqat – Vatanga muhabbat, urf-odatlarni hurmat qilish, shu bilan birga zamon talablaridan xabardor bo‘lish.

Tarbiyachi shaxsining psixologik ta’siri. Psixologik nuqtai nazardan bola tarbiyachining nafaqat so‘zlarini, balki uning ovoz ohangi, mimikasi, harakatlari, bolaga munosabati va kundalik xulqini ham kuzatadi hamda taqlid qiladi. Bandura ijtimoiy o‘rganish nazariyasiga ko‘ra, bolalar xulq-atvor shakllarini ko‘pincha kuzatish va taqlid orqali o‘zlashtiradi. Bu holat xalq pedagogikasidagi shaxsiy namuna tamoyilining ilmiy tasdig‘idir. Agar tarbiyachining so‘zi bilan ishi o‘rtasida ziddiyat bo‘lsa, bola ongida ikkilanish va ishonchsizlik paydo bo‘ladi, tarbiyaviy ta’sir keskin pasayadi.

Tarbiyachi shaxsining ta’siri yana bir muhim omil – pedagogik ta’sirchanlik (autoritet) bilan bog‘liq. Haqiqiy obro‘ qo‘rqitish yoki majburlash orqali emas, balki bilimdonlik, adolatlilik va bolaga samimiy g‘amxo‘rlik orqali qozonilishi xalq pedagogikasida ham, zamonaviy psixologiyada ham tan olingan. Suxomlinskiy ta’kidlaganidek, bolaga bo‘lgan chuqur muhabbat tarbiyachining eng asosiy kuchidir.

Oila, mahalla va ta’lim muassasasida tarbiyachining o‘rni

O‘zbek xalqi tarbiyasida oila birinchi va eng muhim tarbiya o‘chog‘i hisoblanadi. Ota-ona bola uchun birinchi tarbiyachi bo‘lib, bolaning dunyoqarashi, xulqi va qadriyatlar tizimi oilada shakllanadi. «Oila – jamiyatning bir bo‘lagi» deganda, jamiyatning ma’naviy sog‘lomligi oilaning tarbiyaviy salohiyatiga bog‘liqligi tushuniladi. Ota-onaning o‘zaro munosabati, kattalarga hurmati, mehnatga munosabati bola uchun yashash maktabidir.

Mahalla o‘zbek xalqiga xos betakror tarbiya institutidir. Mahallada kattalar kichiklarga, kichiklar kattalarga bo‘lgan munosabat qoidalari an’anaviy ravishda saqlanib kelgan. Bola nafaqat o‘z ota-onasi, balki butun mahalla ahlining nazorati va g‘amxo‘rligida o‘sgan. Mahalla oqsoqollari, keksalar, yoshi ulug‘ zotlar tarbiyachi sifatida o‘z hayotiy tajribasi va nasihati bilan yoshlarga ta’sir ko‘rsatgan.

Ta’lim muassasasi esa hozirgi davrda tarbiyaning tizimli va maqsadli amalga oshiriladigan maskani hisoblanadi. Bu yerda o‘qituvchi va tarbiyachining vazifasi xalq pedagogikasi tajribasini ilmiy-pedagogik asosda, zamonaviy usullar bilan qo‘llashdan iborat. Masalan, darsdan tashqari tarbiyaviy tadbirlarda maqol, ertak va xalq o‘yinlaridan foydalanish, ota onalar va mahalla bilan hamkorlikni yo‘lga qo‘yish, milliy bayramlarni o‘tkazish tarbiya samaradorligini oshiradi. Oila, mahalla va ta’lim muassasasi hamkorligi tarbiyaning uzluksizligi va yaxlitligini ta’minlaydi.

Xalq pedagogikasi tajribasini zamonaviy tarbiya jarayoniga tatbiq etish yo‘llari

Bugungi kunda yoshlar tarbiyasida bir qator muammolar mavjud: axborot xurujlari, ommaviy madaniyat ta’siri, virtual muhitga haddan tashqari berilish, ma’naviy qadriyatlarga e’tiborning susayishi va boshqalar. Bunday sharoitda xalq pedagogikasi tajribasi ma’naviy himoya vositasi sifatida alohida ahamiyat kasb etadi. Uni zamonaviy tarbiya jarayoniga tatbiq etishning quyidagi yo‘llarini taklif etish mumkin:

1. Tarbiyaviy soatlar va darslarda maqol, hikmatli so‘z, ertak va rivoyatlardan o‘quvchi yoshiga mos tarzda keng foydalanish.

2. Tarbiyachilarning kasbiy tayyorgarligida xalq pedagogikasi va Sharq mutafakkirlari merosini o‘rganishga e’tiborni kuchaytirish.

3. Oila, mahalla va ta’lim muassasasi hamkorligini kuchaytirish, ota-onalar bilan

pedagogik-psixologik targ‘ibot ishlarini yo‘lga qo‘yish.

4. Xalq o‘yinlari, milliy bayramlar, hashar kabi an’analarni tarbiyaviy tadbirlar tarkibiga kiritish.

5. Tarbiyachining shaxsiy namunasini oshirish, uning psixologik madaniyati va kommunikativ ko‘nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan treninglar tashkil etish.

6. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan milliy-ma’naviy qadriyatlarni targ‘ib qilish vositasi sifatida foydalanish (milliy mazmundagi elektron resurslar, media-loyihalar yaratish).

Muhimi, xalq pedagogikasi tajribasiga ko‘r-ko‘rona emas, balki tanqidiy yondashish zarur. Xalq tajribasidagi ilg‘or, insonparvar jihatlarni zamonaviy talablar bilan uyg‘unlashtirish, eskirgan yoki ilmiy asosga ega bo‘lmagan qarashlardan voz kechish tarbiyaning samaradorligini ta’minlaydi.

XULOSA

Olib borilgan nazariy tahlil natijasida quyidagi xulosalarga kelindi:

1. Xalq pedagogikasi – o‘zbek xalqining ko‘p asrlik tarbiyaviy tajribasini o‘zida mujassam etgan boy ma’naviy meros bo‘lib, u zamonaviy pedagogikaning ajralmas manbai hisoblanadi. Alla, maqol, ertak, doston, o‘yin, urf-odat va mehnat tarbiya jarayonining samarali vositalari bo‘lib xizmat qiladi.

2. Xalq pedagogikasi tarbiya jarayonini hayot, mehnat va oila-mahalla muhiti bilan uzviy bog‘liq holda tashkil etgan; shaxsiy namuna, ijobiy rag‘batlantirish, yosh xususiyatlarini hisobga olish, jamoa tarbiyasi va mehr bilan talabchanlikning uyg‘unligi uning asosiy tamoyillaridir.

3. Tarbiya jarayonida tarbiyachi shaxsi yetakchi omil hisoblanadi. Xalq pedagogikasida ham, Sharq mutafakkirlari va jadid ma’rifatparvarlari merosida ham tarbiyachining ilmi, odobi, adolatliligi va shaxsiy namunasiga yuksak talablar qo‘yilgan. Zamonaviy psixologiya ma’lumotlari ham tarbiyachining shaxsiy namunasi va bolaga munosabati tarbiya natijasini belgilashini tasdiqlaydi.

4. Tarbiyachi shaxsining samarali bo‘lishi uchun u axloqiy fazilatlar, insonparvarlik, kasbiy mahorat, kommunikativ madaniyat va emotsional barqarorlikka ega bo‘lishi lozim.

5. Yosh avlod tarbiyasida oila, mahalla va ta’lim muassasasi hamkorligini kuchaytirish, xalq pedagogikasi tajribasini zamonaviy usullar bilan boyitib qo‘llash tarbiya samaradorligini oshirishning muhim sharti hisoblanadi.

Shunday qilib, xalq pedagogikasining boy tajribasiga tayangan holda, yuksak ma’naviy fazilatlarga ega, kasbiy jihatdan puxta tayyorlangan tarbiyachi shaxsini shakllantirish barkamol avlodni tarbiyalashning muhim omilidir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2021.
2. Karimov I.A. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma’naviyat, 2008.
3. O‘zbekiston Respublikasining «Ta’lim to‘g‘risida»gi Qonuni. – Toshkent, 2020
4. Avloniy A. Turkiy Guliston yohud axloq. – Toshkent: Ma’naviyat, 1992.
5. Yusuf Xos Hojib. Qutadg‘u bilig. – Toshkent: Fan, 1971.
6. Mahmud Qoshg‘ariy. Devonu lug‘otit turk. – Toshkent: Fan, 1960–1963.
7. Forobiy Abu Nasr. Fozil odamlar shahri. – Toshkent: A. Qodiriy nomidagi xalq merosi nashriyoti, 1993.
8. Kaykovus. Qobusnoma. – Toshkent: O‘qituvchi, 1992.
9. Navoiy A. Mahbub ul-qulub. – Toshkent: Ma’naviyat, 1997.
10. Hoshimov K., Ochil S. O‘zbek pedagogikasi antologiyasi. – Toshkent: O‘qituvchi, 1995.
11. Mavlonova R., Vohidova N., Rahmonqulova N. Pedagogika. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2010.
12. Makarenko A.S. Pedagogik doston. – Toshkent: O‘qituvchi, 1983.
13. Suxomlinskiy V.A. Yuragimni bolalarga bag‘ishlayman. – Toshkent: O‘qituvchi, 1976.
14. Ushinskiy K.D. Tanlangan pedagogik asarlar. – Moskva: Pedagogika, 1974.
15. Vigotskiy L.S. Oliy psixik funksiyalarning rivojlanishi. – Moskva: Pedagogika, 1983.
16. Bandura A. Social Learning Theory. – New Jersey: Prentice-Hall, 1977